

СОЦІОЛОГІЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Н. Жигайло

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті окреслені напрямки розвитку молоді як соціально-демографічної групи, проаналізовано сучасний стан молоді в нашому суспільстві, виділені особливості самовизначення студентської молоді в сучасній картині світу, охарактеризовано види духовних цінностей, проведений аналіз соціологічного дослідження духовних цінностей студентської молоді.

Ключові слова: духовні цінності, громадянські цінності, кодекс вартостей, самовизначення молоді.

Розбудова української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе завдання - виховання справжнього громадянина і патріота рідної землі. Лише люди, безмежно віддані українській національній ідеї, здатні відстояти незалежність, соборність України, вивести її з тимчасових соціально-економічних труднощів на шлях прогресу і процвітання. З огляду на це, побудова нового демократичного, гуманного суспільства, яке орієнтується на високі національні і загальнолюдські цінності, набуває насамперед, виховного характеру. Особливо це стосується молодого покоління, якому в недалекому майбутньому відстоювати та примножувати здобутки нашої незалежності.

В вітчизняній історіографії з даного питання найбільшу увагу привернули дослідження з проблеми ролі цінностей в процесі громадянської освіти, таких авторів, як С.Максименко, А.Хоронжий, Г.Васянович, М.Савчин, М.Боришевський, Б.Чижевський, І.Тараненко, Р. Скульський, Л. Крицька, Л.Старовойт.

Цілком очевидно є нагальна необхідність створити таку систему цінностей, яка б слугувала орієнтиром у вихованні молодого покоління та громадян будь-якого віку. Така система загалом і кожен її структурний компонент зокрема, мають становитиме одне ціле, в якому об'єднуючим началом є духовність людини.

Духовні цінності - це втілення в світоглядних орієнтаціях людини сподівань, прагнень, ідеалів, духу народу, нації, що визначає спрямованість особистісних потреб, бажань і зумовлює її провідний життєвий вибір. Це осмислення людиною гуманістичного шансу мети людської життєдіяльності.

Зараз є необхідність формування нових ціннісних орієнтацій, нових ціннісних ідеалів, ціннісного світогляду людини, яка буде жити і працювати в XXI столітті в Україні - незалежній європейській державі, де цільові та ціннісні орієнтації сполучатимуть творчість, нові оригінальні ідеї з народними традиціями та культурою[1, с.120].

Сучасна українська педагогічна думка шукає систему цінностей у засадах християнської моралі, бо саме вона відповідає нашій виховній традиції, ментальності, культурі. І від того, наскільки духовність стане основою нашого життя, залежить майбутнє української нації.

Відомий український педагог Г.Вашенко розробив українську національну систему освіти, головними елементами якої є ідеалістичне світосприйняття, християнська мораль, високий рівень педагогічної освіти, організація і проведення педагогічних досліджень, видання педагогічних творів, підручників на найвищому мистецькому і технічному рівні. Одним з можливих критеріїв класифікації цінностей може бути сфера морально-етичної самореалізації людини. На цій основі визначено п'ять груп (рівнів) цінностей.[2, с.50].

- Абсолютні вічні цінності, які мають універсальне значення, загальнолюдський характер і необмежену сферу застосування (доброта, чесність, любов, справедливість, гідність, мудрість, свобода, правда тощо).
- Національні цінності, що є значущими для одного народу і не завжди зрозумілі для інших, Наприклад, почуття націоналізму зрозуміле і близьке лише поневоленим народам і чуже тим, які ніколи не втрачали своєї незалежності. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності, державотворчі прагнення, історична пам'ять, прагнення до національної єдності тощо.
- Громадянські цінності – ґрунтуються на визнанні рівності всіх людей і знаходять своє втілення в демократичних суспільствах та в житті громад, що визнають принципи демократії. Йдеться про права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до законів тощо.
- Сімейні цінності, які втілюють у собі моральні основи існування сім'ї- стосунків поколінь, подружньої вірності, піклування про дітей та інших членів сім'ї, оберігання пам'яті Предків тощо.
- 5.Цінності особистого життя – мають значення передусім для самої людини, визначають риси її характеру, поведінку, стиль приватного життя тощо. Якщо таку класифікацію цінностей вважати прийнятною, то на її основі можна відтворити систему, що матиме пірамідоподібну структуру. Вершину її репрезентує Головний Ідеал, присутність якого позначається на всіх нижчих щаблях піраміди. У християн – це Бог, вищий Авторитет, Абсолют Добра. Головний Ідеал є основою, на якій тримається споруда моралі. Саме тому з віри в Абсолют Добра, в Бога починається християнське виховання. Є тільки один ідеал довершеності, – писав К.Ушинський, – перед яким схиляються всі народності, це ідеал, що його дає нам християнство.

Християнські основи світогляду студентської молоді формуються протягом усього періоду навчання у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Вченими кафедри соціології розроблена і опрацьована цілісна система формування духовності особистості студентської молоді на основі християнських цінностей.

Запропонований нижче кодекс вартостей за Г.Вашенком [3,с.126] є спробою систематизувати цінності українського виховання.

Абсолютні, вічні цінності та їх антиподи

Віра	зневіра, атеїзм
надія	безнадія
любов	ненависть
доброта	жорстокість
чесність	нечесність
справедливість	несправедливість
щирість	лукавство
гідність	самоприниження
милосердя	байдужість
прощення	злопам'ятність
досконалість	недолугість
краса	потворність
свобода	неволя
нетерпимість до зла	пристосовництво
великодушність	бездушність
обереганя життя	вбивство
мудрість	безглуздя
благородство	підлість

Основні національні цінності:

- Українська ідея.
- Державна незалежність України.
- Самопожертва в боротьбі за свободу нації.
- Патріотизм, готовність до захисту Батьківщини.
- Єдність поколінь на основі віри в національну ідею.
- Почуття національної гідності.
- Історична пам'ять.
- Громадська національно-патріотична активність.
- Пошана до державних та національних символів, до Державного Гімну.
- Любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій.
- Пошана до Конституції України.
- Підтримка владних чинників у відстоюванні незалежності України та розбудові атрибутів державності.

Основні громадянські цінності:

- Прагнення до соціальної гармонії.
- Відстоювання соціальної і міжетнічної справедливості.
- Культура соціальних і політичних стосунків.
- Пошана до Закону.
- Рівність громадян перед законом.
- Самовідповідальність людини.
- Права людини – на життя, власну гідність, безпеку, приватну власність, рівність можливостей тощо.
- Суверенітет особи.
- Право на свободу думки, совісті, вибору конфесії, участі у політичному житті, проведення зборів, самовираження тощо.
- Готовність до захисту індивідуальних прав і свобод.
- Обов'язки, що випливають із прав і свобод інших людей.
- Пошана до національно-культурних цінностей інших народів.
- Повага до демократичних виборів і демократично обраної влади.
- Толерантне ставлення до чужих поглядів, якщо вони не суперечать абсолютним і національним вартостям.

Цінності сімейного життя:

- Подружня вірність.
- Піклування про дітей.
- Піклування про батьків і старших у сім'ї.
- Пошана до предків, догляд за їхніми могилами.
- Взаємна любов батьків.

- Злагода та довір'я між членами сім'ї.
- Гармонія стосунків поколінь у сім'ї.
- Демократизм відносин, повага до прав дитини і старших.
- Відповідальність за інших членів сім'ї.
- Допомога слабшим членам сім'ї.

Особистісні цінності:

- Орієнтація на пріоритет духовних цінностей.
- Внутрішня свобода.
- Особиста гідність.
- Воля (самоконтроль, самодисципліна, енергія чину тощо).
- Мудрість, розум, здоровий глузд.
- Мужність, рішучість, героїзм.
- Лагідність, доброзичливість.
- Правдомовність.
- Поміркованість (в їжі, статевих стосунках, висловлюванні, в товариськості тощо).
- Урівноваженість в особистих і громадських справах.
- Оптимізм, почуття гумору, життєрадісність, бадьорість.
- Терпеливість.
- Фармонія душі та зовнішньої поведінки.
- Зовнішньоетична вихованість (звички, манери, гігієна та -Акуратність в побуті, відроза до злослів'я тощо).
- Підприємливість, старанність, ініціативність.
- Працьовитість.
- Цілеспрямованість, витривалість, наполегливість.
- Самостійність (в мисленні, діяльності тощо).
- Творча активність (розвинена уява, спостережливість, інтелект тощо).
- Твердість слова, точність.
- Самокритичність, почуття відповідальності.
- Ощадливість (у засобах, дбайливе ставлення до свого і чужого часу).
- Вміння мовчати і слухати інших.
- Культ доброго імені, надійність у праці, партнерстві, у збереженні чужої таємниці тощо.
- Шляхетність і відповідальність у стосунках з особою іншої статі.
- Протидія згубним звичкам (алкоголізму, наркоманії, палінню тощо).
- Щедрість, допомога хворим, слабшим, сиротам, захист знедолених.
- Увага до власного здоров'я, занять спортом.
- Вдалий вибір поля діяльності та повноцінна самореалізація.
- Розвиток естетичних смаків і творчих естетичних здібностей.
- Турбота про охорону довкілля.

Щоб детальніше вивчити та знайти шляхи вирішення проблеми формування духовних цінностей студентської молоді вищих навчальних закладів, ми провели соціологічне дослідження серед студентів Львівського національного університету імені Івана Франка.

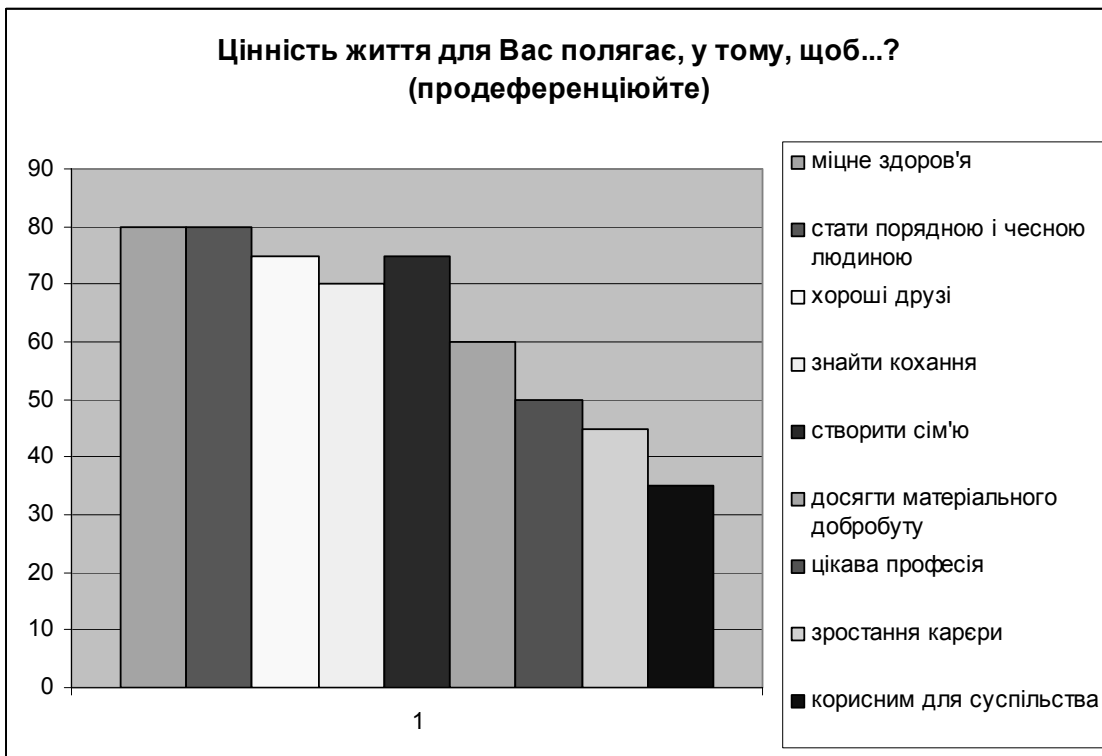
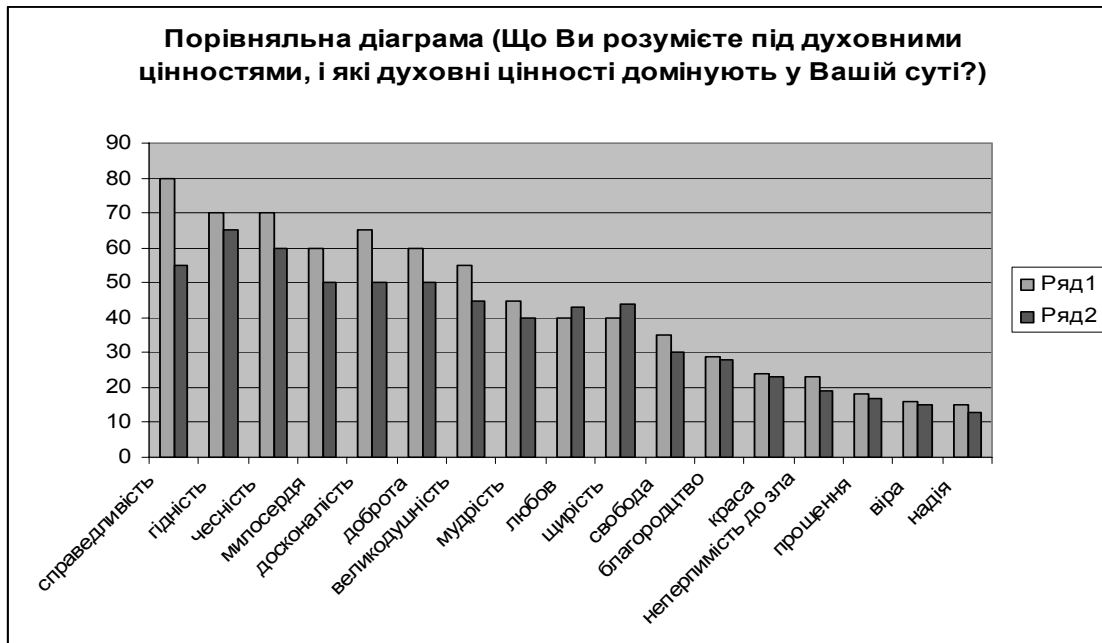
Методами анкетування та контент-аналізу отриманої вербальної продукції були виявлені типові очікування, установки студентської молоді.

Матеріали анкет доповнювалися даними вибіркового бесід зі студентами. Аналіз здобутих результатів показує, що серед цінностей, які студенти відносять до пріоритетних, першорядне місце займають морально-духовні якості людини. Зокрема, 74,1% опитаних назвали доброту; 61,2% -чесність, 34,5%-справедливість, 25,9%-щирість, 20,7%-порядність. Серед цінностей, які мали дещо нижчий рівень, варто назвати любов-19,1%, людяність і взаєморозуміння-15,5%, вірність-13,8%, чуйність-12,1%, здатність до взаємодопомоги-10,5%. З вибіркового бесід, стають зрозумілі мотиви вибору ними пріоритетних цінностей. Більшість з них керуються популярними думками про те, що хх ст. характеризується інтенсивним наступом людини на природу. Слід зазначити, що лише незначна частина респондентів, не надаючи перевагу морально-духовним цінностям, орієнтується на іншого роду вартості. Так, лише 22,5% респондентів до пріоритетних цінностей відносять інтелектуальні якості і лише 5,2%-здоровя людини. Аналіз матеріалів анкетування свідчить, що вони здебільшого усвідомлюють себе, як особистості з власним ім'ям духовно-моральним цінностям, на яких ґрунтуються відносини з іншими людьми. Водночас, не виявилось даних про самоусвідомлення студентів в ролі майбутніх фахівців-професіоналів. Тому, серед пріоритетних цінностей, по суті, не бачимо таких, що свідчили б про професійні орієнтири майбутніх фахівців та відповідні цінності(професійні знання, вміння та навички). Стосовно громадянського статусу молоді, то в матеріалах анкетування не було виявлено цінностей, які характеризують громадян України. Аналіз цінностей, які, на думку студентів, стали їхніми надбаннями, показує, що в цьому аспекті майбутні спеціалісти досить скромно,

об'єктивно та критично оцінюють себе. Так, лише 31% опитаних вважають себе добрими, 27.6%-чесними, 25.9%-справедливими, 8.6%-людяними, 6.9%-порядними та відвертими. Відповідно, 19% опитаних прагнуть інтелектуально розвиватися, 15.5%- мріють стати добрішими, 5.2%- духовно багатими, 12.1%- розвинути силу волі.

Аналіз результатів соціологічного опитування зображено на діаграмах:

Опрацьований матеріал дозволяє нам дійти висновку, що процес формування громадянина України та його головні риси-громадянськості є наслідком такого процесу, як соціалізація. Соціалізація відбувається під впливом значної кількості обставин та чинників: держави, суспільства, сім'ї, релігії, Церкви, засобів масової інформації та багатьох інших.

Виходячи з даних анкетування, духовні цінності є великим пріоритетом для респондентів. Отже, сучасна молодь - не тільки суб'єкт, а й нащадок матеріальних і духовних багатств суспільства, творець нових прогресивних і демократичних суспільних відносин. Є підстави стверджувати, що вона готова до відтворення і розвитку матеріальних, духовних надбань, культури своєї нації, народу. Саме це і робить її основою прогресивного розвитку людства.

1. Боришевський М.Й. Духовні цінності молоді в становленні особистості громадянина / Педагогіка і психологія-1997.-№1, с.280.
2. Ващенко Т.Г. Діагностика моральних цінностей-1996 №2. с.124.
3. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси.-Львів,1996.-238с.
4. Максименко С.Д. Генезис існування людини.-К:Изд."КММ", 2006.-240с.
5. Піча В.М. Соціологія молоді.- Львів.: 1995.

6. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття / За ред.. М.О Шульги –К. 1999.
7. Хоронжий А.Г. Соціологія релігії: Навчальний посібник. - Львів, 2005. -130с.

SOCIOLOGY OF SPIRITUAL VALUES OF YOUNG PEOPLE

Natalia Zhyhaylo

Ivan Franko National University of Lviv

In the article there are the outlined directions of development of young people as socially-demographic group, the modern state of young people is analysed in our society, selected features of self-determination of student young people in the modern picture of world, the types of spiritual values, conducted analysis of sociological research of spiritual values of student young people, are described.

Keywords: spiritual values, civil values, code of costs, self-determination of young people.